

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-688-1-12>

**INTERNATIONAL LEGAL AND NATIONAL FRAMEWORKS
FOR THE DEVELOPMENT OF LEGISLATION ON FOREST
REGENERATION IN AREAS OF UKRAINE AFFECTED
BY THE WAR**

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ
ФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ
НА ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ, ЩО ПОСТРАЖДАЛИ
ВНАСЛІДОК ВІЙНИ**

Taranovych A.-M.

*Postgraduate Student at the
Department of Environmental Law
Educational and Scientific Institute of
Law of Taras Shevchenko National
University of Kyiv
Kyiv, Ukraine*

Таранович А.-М.

*аспірантка кафедри
екологічного права
Навчально-науковий інститут права
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

Збройна агресія російської федерації проти України спричинила не лише руйнування об'єктів цивільної інфраструктури та значні соціально-економічні втрати, а й глибокі порушення екологічної рівноваги, що особливо виразно проявилися у стані лісів та лісових екосистем.

У сучасних умовах ліси України зазнають негативного впливу внаслідок безпосередніх бойових дій, пожеж, вибухів боєприпасів, мінного забруднення, будівництва фортифікацій, переміщення військової техніки. У зв'язку з цим відтворення лісів на територіях, що постраждали внаслідок війни, не може розглядатися виключно як питання лісокультурної діяльності чи галузевого управління лісовим господарством, а набуває ознак комплексної еколого-правової проблеми, вирішення якої потребує поєднання безпекових, природоохоронних, кліматичних, відновлювальних та євроінтеграційних підходів.

Особливої ваги це набуває з огляду на закріпленій у ст. 16 Конституції України обов'язок держави забезпечувати екологічну безпеку і підтримувати екологічну рівновагу на території України [1]. За звичайних умов правовий механізм відтворення лісів вибудовується на основі положень Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р., Лісового кодексу України в редакції Закону України від 08 лютого 2006 року, законів України «Про заборону на проведення суцільних рубок у гірських

ялицево-букових лісах Карпатського регіону» від 10 лютого 2000 р. та «Про рослинний світ» від 09 квітня 1999 р., Правил відтворення лісів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 01 березня 2007 р. № 303, інших нормативно-правових актів. Проте в умовах воєнного стану цього нормативного масиву недостатньо, оскільки він не враховує специфіки територій, де відтворення лісів об'єктивно пов'язане з потребою попереднього розмінування, оцінки рівня екологічного ураження, встановлення ступеня деградації ґрунтів, визначення можливості природного відновлення лісів та забезпечення довгострокового моніторингу стану відновлюваних територій.

Як зазначається у науковій літературі, «в умовах збройного конфлікту неможливо забезпечити екологічну безпеку, спираючись виключно на норми внутрішнього права, що зумовлює потребу у поєднанні міжнародно-правових і національних механізмів регулювання охорони довкілля [5]. Тож для України має принципове значення збереження біологічного різноманіття, а також упровадження системи заходів щодо відновлення деградованих екосистем, оскільки бойові дії руйнують не лише лісові насадження, а й ширший природний комплекс, що потребує саме екосистемного, а не суто технічного підходу до відтворення лісів. Конвенція про біологічне різноманіття (1992 р.) закріпила обов'язок держав забезпечувати збереження біологічного різноманіття, стале використання його компонентів, а також уживання заходів щодо відновлення деградованих екосистем [1].

Важливе значення для дослідження цієї проблематики мають і міжнародні акти «м'якого права», які сформували загальні засади охорони довкілля в умовах воєнних загроз. У Всесвітній хартії природи (1982 р.) закріплено положення про те, що природа повинна бути захищена від деградації, спричиненої війною чи іншими ворожими діями [2]. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку (1992 р.) прямо визначила, що війна справляє руйнівний вплив на процес сталого розвитку, а держави мають поважати міжнародне право, яке забезпечує захист довкілля під час збройних конфліктів [3]. У зазначених актах не закріплено спеціальних механізмів відтворення лісів, однак їх значення полягає у формуванні методологічної основи для висновку, що повоєнне відтворення лісів слід розглядати не як факультативний напрям природоохоронної політики, а як прояв міжнародного обов'язку держави щодо відновлення довкілля, порушеного внаслідок війни.

Не менш вагоме значення має Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.), яка передбачає співробітництво сторін у сфері охорони довкілля та орієнтує Україну на імплементацію європейських стандартів [1]. У зв'язку з цим формування законодавства про відтворення лісів на територіях, що постраждали внаслідок війни, має здійснюватися з урахуванням тих правових підходів, які вже напрацьовані в ЄС щодо

збереження природних оселищ, охорони біорізноманіття, екосистемного відновлення та довгострокового природоохоронного планування. У Новій лісовій стратегії ЄС до 2030 року (New EU Forest Strategy for 2030, 2021 р.) наголошено на потребі захисту, відновлення та підвищення стійкості лісів, збереження біорізноманіття, наближення лісівництва до природних процесів, а також посилення моніторингу стану лісових екосистем у рамках досягнення кліматичних цілей та цілей із охорони біологічного різноманіття [4].

Актуальність розвитку спеціального законодавства підтверджується започаткуванням у березні 2026 р. спільного проекту України та ФАО з підтримки стійких лісових ландшафтів, спрямованого на політику відновлення, розвиток систем лісовідновлення та залучення зеленого фінансування. [6].

У нашій державі національне законодавство формує загальну основу для регулювання діяльності з відтворення лісів, проте розвиток організаційно-правового механізму відтворення уражених воєнними діями територій є проблемою міждисциплінарного характеру. Відповідно до Лісового кодексу України, метою відтворення лісів є досягнення оптимальної лісистості, підвищення корисних властивостей лісів, поліпшення їх якісного складу, продуктивності та біологічної стійкості [1]. Правила відтворення лісів розраховані на звичайні умови господарювання, тоді як воєнний і повоєнний контекст потребує спеціального врегулювання безпечності ділянок, їх екологічної оцінки, можливості природного поновлення та подальшого екологічного моніторингу.

Суттєвою є і проблема взаємодії лісового законодавства із законодавством про протимінну діяльність. Закон України «Про протимінну діяльність в Україні» від 06 грудня 2018 р. визначає загальні правові та організаційні засади протимінної діяльності [1], однак не встановлює спеціальних правил поєднання процедур розмінування з питаннями відтворення лісів. Як наслідок – виникають прогалини, лісове законодавство не враховує безпекового компоненту уражених воєнними діями територій, а законодавство про протимінну діяльність не пов'язує очищення територій із подальшим відновленням лісових екосистем. Потрібне міжгалузеве нормативне рішення, яке б забезпечило поетапність відновлення: оцінку безпечності та розмінування, екологічне обстеження, визначення моделі відтворення лісу з урахуванням природного стану території, а також тривалий екологічний моніторинг.

Вирішення цієї проблеми має спиратися також на положення Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28 лютого 2019 р. та Державної стратегії управління лісами України до 2035 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. №

1777-р [1]. Обидва акти орієнтують державу на відновлення природних екосистем, підвищення рівня лісистості, посилення ролі екологічних критеріїв у прийнятті рішень, модернізацію систем управління лісами, підвищення їх стійкості й наближення до європейських підходів.

Отже, міжнародно-правові та європейські засади дають підстави для переходу від вузького розуміння відтворення лісів як сукупності лісокультурних заходів до сучасного розуміння цього процесу як комплексного відновлення лісових екосистем, порушених внаслідок збройного конфлікту. Вдосконалення норм Лісового кодексу України та Правил відтворення лісів повинно відбуватися з урахуванням міжнародних стандартів охорони довкілля під час збройних конфліктів, положень Конвенції про біологічне різноманіття, кліматичних орієнтирів Паризької угоди та екосистемних підходів, сформованих правом Європейського Союзу. Лише за таких умов можливо сформувані ефективний правовий механізм відтворення лісів на воєнно уражених територіях, який відповідатиме потребам екологічної безпеки, повоєнного відновлення України та її євроінтеграційного розвитку.

Література:

1. Нормативно-правові акти наведено у відповідності до офіційного сайту Верховної Ради України. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 27.03.2026).
2. Всесвітня хартія природи 1982 р. хартія (дата звернення: 03.04.2026).
3. Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку 1992 р URL: URL: Декларація Ріо-де-Жанейро (дата звернення: 30.03.2026).
4. The EU's New Forest Strategy for 2030 COM 16.07.2021. URL: New Forest Strategy (дата звернення: 30.03.2026).
5. Балюк Г. І., Шомпол О. А. Національні та міжнародно-правові проблеми регулювання охорони довкілля і забезпечення екологічної безпеки під час збройних конфліктів. Адміністративне право і процес. 2015. № 2.
6. Україна спільно з Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН розпочинає розробку проекту з підтримки стійких лісових ландшафтів України. URL: розробка проекту (дата звернення: 27.03.2026).